

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ФИЛОЛОГ

ЧАСОПИС ЗА ЈЕЗИК, КЊИЖЕВНОСТ И КУЛТУРУ

IV 2013 8

PHILOLOGIST

JOURNAL OF LANGUAGE, LITERARY AND CULTURAL STUDIES

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

Маја М. Анђелковић
 Универзитет у Крагујевцу
 Филолошко-уметнички факултет

УДК 811.163.1'374.01/14"
 DOI 10.7251/fl1308081a

НЕПОЗНАТИ ПРЕПИС АПОКРИФА О ПРЕКРАСНОМ ЈОСИФУ ИЗ ЗБИРКЕ СОКОЛОВ¹

Апстракт: У раду се проучава до сада непознати српскословенски препис апокрифа о Прекрасном Јосифу, који се у оквиру збирке Соколов чува у Државном историјском музеју у Москви. На основу анализе, одређује се његово место међу осталим познатим преписима у српскословенској рукописној традицији, као и његово припадање посебној групи апокрифа о Јосифу, познатих под именом Слово Јефрема Сирина. Такође, утврђују се језичко-ортографске и стилске особености сачуваног текста.

Кључне речи: апокриф, Прекрасни Јосиф, препис, Слово Јефрема Сирина, језичко-ортографске и стилске одлике.

Апокрифи о Прекрасном Јосифу развијали су се у различитим рукописним традицијама, почевши од грчке и латинске, преко сиријске, јерменске, средњоенглеске, па све до словенске и српскословенске традиције, која је и даље недовољно проучена. Чак и ако се узму у разматрање све поменуте рукописне традиције, можемо констатовати да се апокрифна прича о Јосифу развијала у два смера: док један тематски круг представљају апокрифи који приповедају како браћа продају Јосифа, други тематски круг чине варијанте Асенеиног апокрифног житија које говори о љубави Јосифа и Асенете.²

Један од највећих истраживача апокрифног наслеђа у словенским прево-

дима, Александар Иванович Јацимирски, приликом формирања засигурно најпотпунијег списка старозаветних апокрифа у јужнословенској и руској писмености (Јацимирски 1921), недвосмислено указује на значај апокрифа о Прекрасном Јосифу, наводећи том приликом близу две стотине познатих преписа (Јацимирски 1921: 118–141).

Ако као релевантан корпус апокрифа о Прекрасном Јосифу узмемо српскословенско рукописно наслеђе, онда можемо констатовати да је најпотпунији њихов преглед начинио Томислав Јовановић, уз преводе не само ових него и других старозаветних апокрифа са српскословенског на савремени српски језик (Јовановић 2005). Јовановићевим сазнањима да су у српскословенској традицији позната 22 преписа апокрифа о Јосифу (2005: 493–494) придодаћемо још два за која се у међувремену сазнало: један се тиче *Слова о смрти Јосифовој* из палеје с тумачењем,³ који се налази у збирци манастира Хиландара (бр. 188,

¹ Рад је део истраживања која се изводе на пројекту 178018, *Друштвене кризе и савремена српска књижевност и култура: национални, регионални, европски и глобални оквир*, који финансира Министарство просвете и науке Републике Србије.

² За ближе упознавање с оба тематска круга апокрифа о Јосифу видети: Анђелковић 2006, Burchard 1980, Burchard 1987, Ђамић 1950, Јовановић 2005, Јовановић 1995, Петканова 1992.

³ О палеји с тумачењем видети Бошков 2000: 403–414.

Маја М. Анђелковић

120a–123a), чије је издање и пратећу анализу објавила Маја Анђелковић 2006. године (ш1–124), а други је препис *Слова о продаји Јосифовој*, који се чува у збирци Соколов у Државном историјском музеју у Москви број 156 (у даљем тексту *С156*), до данас непознат јавности.

Управо препис из збирке Соколов предмет је нашег рада, значајан, пре свега, по томе што ће се његовим објављивањем коначно употпунити корпус до сада познатих преписа. По својој старини, препис *С156* припада оној групи апокрифа насталих у 15. веку који су међу најстаријим сачуванима.⁴ Иако су сачуване свега четири рукописне стране овога преписа, његове тематско-сижејне карактеристике и резултати текстолошке анализе упућују нас на то да га сврстамо међу оне апокрифе познате под називом *Слово Јефрема Сирина*, који су својевремено били најбројнији. Њихову бројност и популарност вероватно треба тражити у чињеници да је ауторство приписано Јефрему Сирину, па да се тиме и текст апокрифа сматрао поузданом приповести о иначе развијеној библијској причи о Јосифу (*Књига постања*, од 37. до 50. главе). Као такав, апокриф о Јосифу, и то не само из групе чије се ауторство приписује Сирину, придружује се оним апокрифима који су се читали у цркви (Јовановић 2005: 16, Трифуновић 1990: 21). Прецизна упутства о времену читања најчешће су записана на самом почетку текста, па тако о читању овог апокрифа у недељу пре Христовог рођења (Божића) постоји назнака на рукописној страни 97а у тексту преписа који се чува у Државном историјском музеју у Москви (збирка А. И. Хлудова, бр. 195): *Въ нед[ѣлю] прѣжде рожд[ѣ]ства*, и на рукописној страни 42б преписа сачуваног у Загребу (Архив

ХАЗУ, бр. Шс22): *Въ нед[ѣлю] прѣжде рожд[ѣ]ства х(ри)с(то)ва*; док податак да се апокриф чита на Велики понедељак стоји у Венцловићевом препису (Београд, Архив САНУ, бр. 136, рукописна страна 446а): *Слово въ п[о]н[е]д[е]л[н]и[к]ъ великы. в прекрасном[ъ] писиѣ*. Читања апокрифа на црквене празнике наизглед су у потпуној супротности с ванканонским положајем апокрифа, али имамо ли на уму њихову структуру, оживотворење ликова и пријемчивост казивања пастви која их слуша или чита, не треба да нас чуди њихово увођење у црквене проповедне протоколе.

Српска рукописна традиција познаје неколико варијаната апокрифа о Јосифу. Према текстолошким, језичко-ортографским и стилским карактеристикама, укупно дванаест сачуваних преписа можемо поделити у четири групе, од којих је једна управо она група апокрифа која је постала позната под називом *Слово Јефрема Сирина*. Њу чине следећи преписи:

- 1350/1360. година, Дечани, бр. 95, рукописне стране: 72а–91а;
- XV век, Москва, Државни историјски музеј, збирка А. И. Хлудова, бр. 195, рукописне стране: 97а–107б;
- XV век, Москва, Државни историјски музеј, збирка Соколов, бр. 156, без пагинације;
- последња четвртина XVI века, Загреб, Архив ХАЗУ, бр. Шс22, рукописне стране: 42б–52а;
- 1741. година, Београд, Архив САНУ, бр. 136, рукописне стране: 446а–469б, препис Гаврила Стефановића Венцловића.

Особености наведених преписа указују нам на њихове значајне различитости, тако да их можемо поделити у две целине. Прву целину чине четири првонаведена преписа, а очигледна разлика у преводу условљава даљу поделу

⁴ У оквирима српскословенске рукописне традиције најстарији сачувани апокрифи о Прекрасном Јосифу настали су у 14. веку, док је последњи за који се зна настао у 18. веку.

на две варијанте – првој варијанти превода припадају Хлудов бр. 195 и ХАЗУ бр. Шс22, а другу варијанту превода проназимо у преписима Дечани бр. 95 и С156. Другу пак целину чини препис Г. С. Венцловића, јединствен по својој структури, преводу, лексичким и синтаксичким карактеристикама, које указују на то да се Венцловић није држао предлошка, него да је приликом превођења радио и редактуру, и то до те мере да му се чак може приписати и ауторство овога преписа.

Свакако, постојање свега четири рукописне стране С156 не пружа могућности за целовиту анализу, но на основу садржине може се закључити да је сачувани део био на самом крају преписа С156, те да се овај сегмент подудара с преписом Дечани бр. 95, од краја рукописне стране 90а, па све до завршетка текста. Разлике се могу свести на минималне разлике садржинске природе, на проширења текста, измењен ред речи и лексичке разлике.

Ако пажњу усмеримо на анализу С156, имајући у виду да се, по свој прилици, радило о знатно дужем тексту сродном оном из манастира Дечани, све језичко-ортографске и стилске одлике С156 морамо узети условно, тим пре што никако не искључујемо могућност да се у несачуваном делу текста могло пронаћи и примера који својим одликама одударају од оних које смо у прилици да ексцерпирамо из сачуваног дела преписа. Но, и овако ограничен узорак страна може бити показатељ бар главних карактеристика, које су по својој природи релевантне и на које у даљој анализи указујемо.

О неколиким језичко-ортографским одликама преписа С156

Прво од чега полазимо јесте бележење полугласника и пајерка, као ортографског знака њихове замене. Анализа

текста као резултат по овом питању даје податке да је већ дошло до изједначавања полугласника у корист танког јера, с тим што се у неколико примера појављује и пајерак. Овакво стање у складу је с правописом српске редакције (Грицкат 2004: 36).

У предлозима *въ*, *къ* и *съ*, који учествују у формирању предлошко-падежних конструкција, танко јер доследно је употребљено без обзира на то што књижевна норма на том месту предвиђа дебело јер. Ово запажање можемо потврдити ексцерпираним примерима: *въ вѣкъї вѣкомь*, *въ д(оу)ши моѣи*, *въ колѣнѣ*, *въ мнѣ* и *въ ср[ъ]д[ъ]ци моѣмь*, *въ радость ср[ъ]д[ъ]ца своѣго*, *въ ровь*, *въ роуцѣ ц(а)р(ъ)ствиа егѣѣтскаго*, *въ себѣ*, *въ оуруженоую колесницуу*; *къ вратиі него*, *къ іаковоу*, *къ о(тъ)цоу*, *къ іосифоу с(ы)ноу своѣмоу*, *къ нападе*; *съ всѣмь домоу своимь*, *съ волѣзнию*, *съ плачемь*, *съ радостію*, *съ радостию (2х)*, *съ тѣцаниемь (3х)*, *съ ѡ(тъ)це(мь) и прѣс(ве)тимь д(оу)хомь*.

Исто стање запажа се и у секвенцама *въ-*, *-въ* и *съ-*: *въврѣгоше*, *въздвиже*, *възвѣстише*, *въздѣхнувъ*, *въспомену*, *въставь*, *въжеци*; *въставь*, *іаковь*, *іаковь*, *сънидевь*; *сътвориѣ*, *сътворише*, *съдшѣше*, *съмоуцаете*, *сънидевь*.

Занимљиво је да не постоји ниједан забележени пример секвенце *къ-*, *-къ* и *-къ*, али претпостављамо да се у несачуваном делу текста појављивао, употребљаван по аналогiji с наведеним примерима секвенци *въ-*, *-въ* и *съ-*.

Појаву танког јера уместо дебелог имамо и у заменици *тъ*. Међутим, с обзиром на то да се овај пример налази на почетку прве стране, могуће је да се не ради о заменици, него о завршетку речи с претходне стране. Иако је ова могућност мање вероватна, свакако наведени пример треба узети условно.

Приметно је и удвајање танког јера у заменици *имь*, што се не може окарактерисати као константа, јер исту заме-

ницу проналазимо и без удвојеног танког јера: *имь*.

Наредни примери показују да се с полугласником напореда користи и пајерак, и то најчешће у медијалној позицији: *богатино, вѣвшоу, вѣсе, даѣми, егѣйтѣскаго, егѣйтѣсѣки, земѣли, мрътѣви, негнѣводръжайноу, помѣшляюще, Слышай, сътвориѣ*.

За писање прејотованих вокала писар је очигледно користио уобичајене начине, а најчешће су у употреби лигатуре *ѣ, ѡ* и *ю*. Идући за писарском традицијом, користио је и словне комбинације са истом гласовном вредношћу коју имају и лигатуре. Истовремено, наведене лигатуре је користио и за јотовање претходног непалаталног сугласника, чиме се и њихова гласовна вредност неизоставно мењала.

Гласовна секвенца *је* обележена је искључиво лигатуром *ѣ*: *ѣ, ѣго, ѣмоу (5x), ѣс(тъ), агг(е)льскоѣ, моѣи, моѣемь, пришьствиѣ, с(вѣ)тоѣ, своѣ, своѣго (2x), своѣмоу (2x), сьмоуцаѣте, твоѣе, тыцаниѣемь (3x), вѣроуѣтъ*.

Једино у примерима *г(аго)лѣ (2x)* и *г(аго)лѣтъ* лигатура има гласовну вредност *е*, јер служи за јотовање претходног непалаталног сугласника.

Гласовна секвенца *ја* обележава се на два начина – помоћу лигатуре *ѡ* или словним комбинацијама *ѡа* и *ѡа*.

У свега два примера који постоје лигатура чува своју примарну гласовну вредност *ја*: *ѡко (2x)* и *ѡкоже (2x)*, док примери: *н(ы)ни, покланѡние* и *помѣшляюще* показују да лигатура служи и за јотовање претходног непалаталног сугласника, што значи да јој је гласовна вредност *а*.

Исто тако, словне комбинације *ѡа* и *ѡа* имају гласовну вредност сходно положају у речи и секундарним језичким појавама. У антропониму Јаков (*ѡковъ, ѡковоу, ѡковъ*) иницијална словна комбинација *ѡа* има гласовну вредност *ја*, док у речи *ц(а)р(ь)ства*, која је једини пример ове врсте, словна комбинација

има гласовну вредност *ѡја* јер долази до стварања интервокалног *ј*.

Гласовна секвенца *ју* бележи се помоћу лигатуре *ю* која задржава своју примарну гласовну вредност у примерима: *болѣзнию, вѣшию, негнѣводръжайноу, помѣшляюще, радостѣю,⁵ радостию (2x), оугашеноу, оумроу, оуроуженоу*. Међутим, у речи *любовию* запажа се двојака вредност – лигатура *ю* у иницијалном слогу мења вредност у *у*, јер се њоме јотује сугласник *л*, док иста лигатура у финалној позицији задржава примарну гласовну вредност, јер се налази у поствокалском положају.

Јат је у оквиру целог сачуваног дела преписа доследно употребљено, те нисмо пронашли примере са заменом овога гласа, без обзира на положај у датој речи. Претходне наводе потврђујемо следећим примерима:

- с јатом у једносложним речима и иницијалном слогу: *вѣкѣи, вѣѣм, вѣкомь, вѣроуѣтъ, мѡѣ, прѣс(вѣ)тимь, прѣстолѣ, сѣѣмь, сѣдѣтъ, сѣмѣ, сѣѣтъ;*
- с јатом у медијалном положају: *болѣзнию, вѣзвѣстише, заповѣда, идѣте, колѣнѣ, негнѣводръжанноу, рѣѣте;*
- и с јатом у финалном слогу и финалној позицији: *видѣхѣ, колѣнѣ, ц(а)рѣ, егѣптѣсѣѣ, прѣстолѣ, прѣѣд, роуѣѣ, сѣѣѣ, сѣмѣ, оуѣрѣ.*

Графема јери јавља се свега два пута у оквиру преписа: *вѣвшоу* и *вѣкѣи*. Иако имамо свега две речи које сведоче о употреби ове графеме, оне су драгоцене јер сведоче о графичком решењу. Наиме, наспрам уобичајене писарске традиције и начина бележења графеме јери слов-

⁵ У вези с овим примером да напоменемо и то да је у каснијем периоду губљење полугласника у слабом положају који лигатури претходи (а који је на овом месту обележен пајерком) иницијало појаву јотовања и двају асимилација сугласника (по звучности и по месту творбе).

ном ознаком **ы**, овде је писар користио **ѣ** – с десетеричним *и* након танкога јера.

Стилске одлике преписа С156

Као што смо већ нагласили, ограниченост преписа на свега четири сачуване стране онемогућава нас да цело-витије сагледамо стилске особености, а посебно његове лингво-стилистичке аспекте. Ипак, на основу расположивог текста може се претпоставити да се стилско обликовање читавог преписа заснивало, пре свега, на употреби епитета. У прилог овоме иде чињеница да су на истоветан начин стилски богаћени остали преписи овог апокрифа, а пре свега дечански препис који му је најсроднији.

Епитети се у С156 остварују на два начина – у виду конгруентних атрибута и као прилози. Први начин је фреквентнији, што потврђују следећи примери: семе *свето* (сѣме с(вѣ)тоѣ), љубав *негневодржана* (љубовио негнѣводржаѣиою), *анђеоско* лице Јаковљево (агг(ѣ)льскоѣ лице), печал *угашена* (печаль оугашеноуѣ), *оружана* колесница (въ оруоуженоуѣ колесницоуѣ), *пресвети* дух (прѣс(вѣ)тимъ д(оу)хоумъ).

Други начин реализације, када су прилози употребљени у функцији епитета, имамо два пута. Прилози *кратко* и *богато* стоје у оквиру исте предикатске реченице, у којој су повезани саставним односом: *кратко же и богато шведарова не дарми и чьстѣми*.

Поред епитета, приметно је и једно поређење. Када се Јосиф у Египту обрати својој браћи, они стоје *као мртви од страха и трепета*: *и сташе ѿко мрѣтви ѡт[ъ] страха и трепета*.

Већ смо из наведених примера епитета могли да уочимо још једну стилску појаву која се неретко среће у средњовековној књижевности, а то је инверзија. У овом тексту она је остварена на нивоу именске синтагме, тако што се

мења уобичајени ред речи који подразумева позиционирање придева или заменице испред именице, па поред већ наведених примера семе *свето*, љубав *негневодржана* и печал *угашена*, имамо: *на прѣстолѣ ц(а)рѣцѣмъ, ц(а)р(ъ)ствиа егѣптѣскаго*.

У одломку:

Пристоупль вениаминъ и лобизавъ колѣнѣ и р(ѣ)че ѣмоуѣ· истинна соутъ словеса си· и показа ѣмоу книгі написанне емоу ѡт[ъ] јосифа· и ѡт[ъ] г(оспод)а вѣроуѣтеъ венеаминоуѣ· и вѣставъ съ вѣѣмъ домоуъ своимъ съ тыцаниемъ· съниде въ егѣптѣ къ јосифоу с(ъ)ноу || своѣмоуѣ·

приметна је тенденција употребе везника *и*, што је на нивоу читавог текста, верујемо, доводило до појаве полисиндета. У прилог овој претпоставци иду полисиндетски маркирани делови текста осталих преписа исте групе.

Пошто сачувани одломак не нуди више од напред наведених могућности за изналажење примера конкретне употребе стилских средстава, идући за његовом сличношћу с преписом из манастира Дечани, претпостављамо да је стилско обликовање текста ишло ка фреквентној употреби антономазије, метафоре и синегдохе, те неизоставном али спорадичном појављивању примера персонификације.

Закључак

На основу изнетих запажања можемо да закључимо да препис С156 припада српскословенској рукописној традицији, и то оном кругу апокрифа о Прекрасном Јосифу који је познат под називом *Слово Јефрема Сирина*. Време његовог настанка везује се за 15. век, а по својим карактеристикама најсличнији је препису из манастира Дечани. Сходно томе, може се претпоставити да су му и језичке и стилске карактеристике ишле ка истоветном обликовању, а нарочито стога што се, на основу сличности превода и текстолошких упоређивања двају

преписа, може претпоставити да им је предложак с којег су превођени текстови био идентичан.

Иако су сачуване само четири последње рукописне стране овога преписа, њихово издање јесте од нарочитог значаја, јер се тиме и последњи познати српскословенски препис апокрифа о Прекрасном Јосифу обзнањује, творећи по први пут целину за којом се до сада трагало. А да би целина била потпуна, овде доносимо и издање сачуваног рукописа.

Апокриф о Прекрасном Јосифу⁶

Москва, ГИМ, збирка Соколов, бр. 156⁷

...тъ и сѣдѣтъ на прѣстолѣ ц(а)рьсѣцѣмь· дръже скѣфтро въ роуцѣ ц(а)р(ь)ствия егѣпѣтскаго· вѣвшоу же гласоу семоу къ братиѣ него· и сташе тако мрътви wt[ь] страха и трепета· помѣшляюще въ себѣ koliko ѣмоу сѣтворише въвргоше и въ ровь·

И пристѣпль іосифь сѣме с(ве)тоѣ· лобизаше кождо ихъ любовию негнѣводръжайною· такоже п[о]дбаше ѣмоу кротько же и богатно шѣдарова ѣ дарми и чѣстми· и съ радостію wt[ь]поустѣ ѡсе || къ іаковоу· г(лаго)лѣ имь не сварите се въшию на поустѣ· нь паче идѣте съ тыщаниѣмь къ о(тъ)цоу и рѣцѣте· г(лаго)лѣте с(ы)нь твои іосифь· сѣтвори мѣ ѣс(тъ) г(оспод)ь ц(а)рѣ егѣпѣтсѣи землі· приди о(тъ)че съ радостію и виждь чѣдо свое· приди о(тъ)че въ радость

⁶ Наслов текста је дат условно, према тематско-сигејним карактеристикама и сродностима са осталим познатим преписима.

⁷ Начела којима смо се руководили приликом приређивања текста идентична су онима која су коришћена у досадашњој едицијоној пракси. Надредни знаци се изостављају, а натписана слова спуштају у редове. Полукружном заградом разрешавају се скраћенице означене титлом. Скраћенице које немају титлу разрешавају се угластом заградом. Задржавају се изворни знаци интерпункције. Иницијали писани киноваром означени су великим словом. Двема усправним цртама означена је граница рукописне стране.

ср[ь]д[ь]ца своѣго· да оузрѣ а(гь)г(е)льскоѣ лице старости твоѣе· и сѣдшьше съ радостію възвѣстише о(тъ)цоу своѣмоу словеса іосифова такоже имь заповѣда·

Слышав(ь) же іаковъ име іосифово· въздъхнуоу въ || просльзи се съ волѣзнію и р(е)че· почто съмоушанете д(оу)хь мои· да пакы въспоменоу красотоу іосифовоу· и печаль оугашеноу въ мнѣ и въ ср[ь]д[ь]ци моѣмь· хоцете въжещи въ д(оу)ши моѣи·

Пристоупль вениаминь и лобизавь колѣнѣ и р(е)че ѣмоу· истинна соутъ словеса си· и показа ѣмоу кнѣги написанне ѣмоу wt[ь] іосифа· и wt[ь] г(оспод)а вѣроуѣте венеаминоу· и въставь съ вѣлмь домомь своимь съ тыщаниѣмь· сѣниде въ егѣпѣтъ къ іосифоу с(ы)ноу || своѣмоу·

Слышавъ же іосифъ пришѣствие w(тъ)ца своѣго· въздвиже въ оуроуженоу колесницоу· съ тыщаниѣмь срѣте и· егда же оузрѣ іаковъ іосифа гредоуца· прѣдтекъ нападе на нь съ плачѣмь г(лаго)лѣ· да оумроу же тако видѣхъ же си хъ х(ри)с(т)а славимь· съ w(тъ)це(мь) и прѣс(ве)тимь д(оу)хомь· ѣмоу же слава и дръжава· и чѣсть и поклонание· н(ы)на и присно и въ вѣкы вѣкомь· аминь·

Литература

1. Anђелковић, Maја (2006), „Слово о смрти Јосифовој у српском препису из 1633. године“, *Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор*, књ. 72, св. 1–4, Београд: Филолошки факултет, 11–124.
2. Бошков, Мирјана (2000), „Палеја са тумачењима у српској књижевној баштини“, *Осам векова Хиландара. Историја, духовни живот, књижевност, уметност и архитектура*, Научни скупови Српске академије наука и уметности, ХCV, Одељење историјских наука, књ. 27, Београд: САНУ, 403–414.
3. Burchard, Ch. (1980), *Joseph und Ase-neth serbisch-kirchenslawisch. Text*

- und Varianten, Dielheimer Blätter zum Alten Testament, 2, Dielheim, 1–45.
4. Burchard, Ch. (1987), *The Present State of Research on Joseph and Aseneth*: J. Neusner – P. Borgen – E. S. Frerichs – R. Horsley, *New Perspectives on Ancient Judaism, II, Religion, Literature, and Society in Ancient Israel, Formative Christianity and Judaism*, Ancient Israel and Christianity, Lanham – New York – London.
 5. Грицкат, Ирена (2004), *Студије из историје српскохрватског језика*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
 6. Ђамић, Антун (1950), „Два проблема из старе хрватске књижевности: I. Тко је написао приказање Како браћа продаше Јозефа?“, *Грађа за повјест књижевности Хрватске*, бр. 18, Загреб, 145–173.
 7. Ђорђевић, Петар (1990), *Историја српске ћирилице*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
 8. Јацимирски (Яцимирский), Александар Иванович (1921), *Библиографическиј обзоръ апокрифовъ въ южно-славянској и русској письменности*, (Списки памятниковъ), Выпускъ I. Апокрифы ветхозавѣтные, Петроградъ.
 9. Јовановић, Томислав (2005), *Апокрифи. Старозаветни, према српским преписима*, приредио и на савремени језик пренео Томислав Јовановић, Библиотека Стара српска књижевност у 24 књиге, књига 23, I том, Београд: Просвета – Српска књижевна задруга.
 10. Јовановић, Томислав (1995), „Апокрифи о Јосифу и Асенети“, *Источник*, IV, 14–16, Земун – Сремски Карловци: Књижевно друштво Писмо, 131–150.
 11. Петканова, Донка (1992), „Слово за Прекраснија Јосиф“, *Старобългарска литература. Енциклопедичен речник*, Софија: „Петър Берон“, 419.
 12. Трифуновић, Ђорђе (1990), *Азбучник српских средњовековних књижевних појмова*, друго допуњено издање, Београд: Нолит.

THE UNKNOWN MANUSCRIPT OF APOCRYPHA ON JOSEPH THE BEAUTIFUL FROM THE SOKOLOV COLLECTION

Summary

The paper examines a recently discovered Serbo-Slavonic manuscript of the Apocrypha on Joseph the Beautiful, kept in the Sokolov Collection of State Historical Museum in Moscow. Based on the analysis, its position among other known manuscripts in Serbo-Slavonic manuscript tradition is assessed, and the question of its belonging to a particular apocryphal group on Joseph known as *The Sermon of Ephrem the Syrian* is examined. Likewise, linguistic and orthographic, as well as stylistic, characteristics of the preserved text are determined.

zmajce7@yahoo.com